

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Vooropleiding
Hoger
Beroeps
Onderwijs

HAVO Tijdvak 2
VHBO Tijdvak 3

Inzenden scores

Uiterlijk 24 juni de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school op de daartoe verstrekte optisch leesbare formulieren naar het Cito zenden.

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.

3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, redenen, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, redenen, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een opgave maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en tenzij in het antwoordmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het antwoordmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.
Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.
Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Voor deze toets kunnen maximaal 100 scorepunten worden behaald.

Het aantal scorepunten is de som van:

- a. 10 scorepunten vooraf;
- b. het aantal voor de beantwoording toegekende scorepunten;
- c. de extra scorepunten die zijn toegekend op grond van een beslissing van de CEVO.

8 Het cijfer van het centraal examen wordt verkregen door het aantal scorepunten te delen door het getal 10.

3 Vakspecifieke regel

Voor het vak Economie HAVO en VHBO is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken.

Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van twee punten per opgave.

4 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

Maximumscore 2

- 1 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om vervoers- / accountancy- / schoonmaakdiensten geleverd door een ander bedrijf.

Opmerking

Indien het recursieve niet is verwoord: maximaal 1 punt toekennen.

Maximumscore 2

- 2 Voorbeeld van een juiste berekening:
 $f\ 5.000.000 - f\ 2.850.000 - f\ 350.000 = f\ 1.800.000$

Maximumscore 2

- 3 Voorbeeld van een juiste berekening:
 $f\ 1.600.000 + f\ 150.000 - f\ 50.000 = f\ 1.700.000$

Maximumscore 3

- 4 Voorbeeld van een juiste berekening:
De toename van de afschrijving op vaste kapitaalgoederen bedraagt $f\ 150.000$
De winst moet omhoog met $f\ 75.000$
De lonen moeten dalen met $f\ 225.000$
De lonen bedragen dan: $f\ 1.600.000 - f\ 225.000 = f\ 1.375.000$

Maximumscore 3

- 5 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat de besparing op de lonen groter is dan de daling van de bruto toegevoegde waarde.

Maximumscore 2

- 6 Voorbeelden van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat bij een (meer dan evenredig) lagere arbeidsproductiviteit het bedrag aan loon in de kostprijs per product hoger kan zijn.

Opgave 2

Maximumscore 3

- 7 Voorbeeld van een juiste berekening:
Vrouwelijke beroepsgeschikte bevolking 1983: $\frac{100}{38} \times 1,8$ miljoen = 4,7 miljoen mensen.
Vrouwelijke beroepsgeschikte bevolking 1997: $\frac{100}{49} \times 2,6$ miljoen = 5,3 miljoen mensen.

De toename bedraagt $5,3 - 4,7 = 0,6$ miljoen vrouwen.

Maximumscore 2

- 8 Voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat jongeren sneller toetreden tot de arbeidsmarkt (door lagere studietoelagen).
 - Een antwoord waaruit blijkt dat mensen langer blijven werken (doordat vervroegde uittreedingsregelingen financieel steeds minder aantrekkelijk worden).
 - Een antwoord waaruit blijkt dat arbeidsongeschikten worden goedgekeurd om te werken (door aanscherping van de keuringen).
 - Een antwoord waaruit blijkt dat steeds meer vrouwen betaald werk gaan verrichten (door de verdergaande emancipatie).
 - Een antwoord waaruit blijkt dat meer mensen zich als werkzoekende laten registreren (door het aanzuigeffect van een aantrekkende economie).

Maximumscore 2

- 9 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat de vervulde vacatures een volledige werkweek betreffen.

Maximumscore 3

- 10 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat een extra loonstijging de mobiliteit (op de arbeidsmarkt) kan stimuleren, bijvoorbeeld via omscholing, verhuizen of bereidheid tot reizen.

Maximumscore 3

- 11 Voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat door toename van het aantal premiebetalers een lager percentage kan volstaan om hetzelfde bedrag aan sociale premies binnen te halen.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat door afname van het aantal uitkeringsgerechtigden een lager percentage kan volstaan om het benodigde bedrag aan sociale premies binnen te halen.

Opgave 3**Maximumscore 2**

- 12 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat het openbaar vervoer concurreert met alternatieve vervoermiddelen als auto, taxi en fiets.

Maximumscore 2

- 13 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat de gemiddelde totale kosten bij iedere productieomvang hoger zijn dan de verkoopprijs.

Maximumscore 3

- 14 Voorbeeld van een juiste berekening:
Bij 10 miljoen busritten bedragen de kosten per busrit f 3,50 en de opbrengst per busrit f 2,50.

De gemeentelijke subsidie per busrit bedraagt $\frac{3,50 - 2,50}{3,50} \times 100\% = 28,57\%$.

Opmerking

Indien anders afgerond ook goed rekenen.

Maximumscore 3

- 15 Bij f 2,75 per busrit.
Voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat bij deze prijs MO en MK aan elkaar gelijk zijn.

Opmerking

Indien bij $MO = MK$ een onjuiste prijs is afgelezen: maximaal 1 punt toekennen.

Maximumscore 2

- 16 Voorbeelden van een juiste antwoord:
- afname milieuvervuiling in de stad
 - minder verkeersslachtoffers
 - betere bereikbaarheid van de binnenstad

Maximumscore 2

- 17 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat er bij gratis openbaar vervoer 20 miljoen busritten worden gevraagd; de totale kosten bedragen dan $20 \text{ miljoen} \times f 2 = f 40 \text{ miljoen}$.

Maximumscore 3

- 18 Evenwijdig naar rechts.
Voorbeeld van een juiste verklaring:
Een antwoord waaruit blijkt dat door het duurder worden van een substitutiegoed de vraag naar openbaar vervoer (bij iedere prijs) zal toenemen.

Opgave 4**Maximumscore 2**

- 19 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat een hoger nationaal inkomen / product tot hogere belastingontvangsten kan leiden.

Maximumscore 3

- 20 Drie van de onderstaande:
- Een antwoord waaruit blijkt dat de bezuinigingen toenemen.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat het overheidstekort toeneemt / minder afneemt.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat de lastenverlichting afneemt.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat er minder geld voor nieuw beleid beschikbaar is.

Maximumscore 3

- 21 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat personen met een belastbare som die (vóór de verlenging van de belastingschijven) niet verder reikt dan de eerste schijf geen voordeel van deze maatregel hebben.

Maximumscore 3

- 22 Voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat door lagere lasten de besteedbare inkomens toenemen waardoor via de consumptie de bestedingen kunnen toenemen.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat door lagere lasten de concurrentiepositie verbetert waardoor via de export de bestedingen kunnen toenemen.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat door lagere lasten de winsten stijgen waardoor via de investeringen de bestedingen kunnen toenemen.

Maximumscore 3

- 23 Partij C.
Voorbeeld van een juiste toelichting:
Een toelichting waaruit blijkt dat alleen partij C een groter bedrag bestemd voor lastenverlichting dan de toename van de overheidsinkomsten.

Opgave 5**Maximumscore 3**

- 24 Voorbeeld van een juiste berekening:
Het BNP in 1996 bedraagt: $25,34 \times 1,536 = 38,92224$ miljard pond.
De bevolking in 1996 bestaat uit: $3.340.000 \times 1,03 = 3.440.200$ mensen.
Het BNP per hoofd van de bevolking bedraagt: $\frac{38,92224 \text{ miljard pond}}{3.440.200} = 11.314$ pond.

Maximumscore 2

- 25 Voorbeeld van een juiste berekening:
De index van het reële inkomen in 1996 bedraagt: $\frac{153,6}{112,6} \times 100 = 136,4120781$
→ de stijging bedraagt 36,41%.

Opmerking

Indien anders afgerond ook goed rekenen.

Maximumscore 2

- 26 Voorbeeld van een juiste berekening:
De inflatie in Ierland bedroeg in 1996: $\frac{112,6 - 110,0}{1,1} = 2,36\%$.
Volgens het inflatiecriterium mag de inflatie maximaal $1,5\% + 1\% = 2,5\%$ bedragen, zodat Ierland aan het betreffende criterium voldeed.

Opmerking

Indien de inflatie is berekend als $112,6 - 110,0 = 2,6\%$: maximaal 1 punt toekennen.

Maximumscore 2

- 27 Voorbeeld van een juiste berekening:
Het BNP bedraagt in 1995: $25,34 \times 1,327 = 33,62618$ miljard pond.
De ontvangsten van Ierland bedragen $0,044 \times 33,62618 = 1,48$ miljard pond.

Maximumscore 2

- 28 Voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat het BNP relatief sterk is gestegen waardoor de ontvangsten uit de EU ondanks een kleine stijging in ponden een kleiner deel uitmaken van het BNP.

Maximumscore 2

- 29 Voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat de kwaliteit van de productiefactor arbeid verbetert.

Maximumscore 2

- 30 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat toename van de bestedingen aan onderwijs tot toename van het nationale inkomen kan leiden waardoor de bestedingen en het nationale inkomen verder stijgen.

Opgave 6**Maximumscore 3**

- 31 Voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat door overschrijvingen van rekeninghouders die rood staan de girale geldhoeveelheid bij deze rekeninghouders niet afneemt, terwijl de girale geldhoeveelheid bij de ontvangers van deze overschrijvingen toeneemt.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat door contante geldopnames van rekeninghouders die rood staan de chartale geldhoeveelheid toeneemt terwijl de girale geldhoeveelheid bij deze rekeninghouders niet afneemt.

Maximumscore 2

- 32 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om de secundaire liquiditeiten.

Maximumscore 3

- 33 Gestegen.
Voorbeeld van een juiste berekening:

De binnenlandse liquiditeitenmassa is gestegen met $\frac{525 - 487}{487} \times 100\% = 7,8\%$.

De binnenlandse liquiditeitenmassa is sterker gestegen dan het nationaal inkomen, zodat de teller van de liquiditeitsquote sterker is gestegen dan de noemer.

Maximumscore 2

- 34 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat beperking van de loonstijging de (stijging van de) productiekosten kan beperken.

Maximumscore 2

- 35 Voorbeeld van een juist antwoord:
Een antwoord waaruit blijkt dat de beperking van de loonstijging de (stijging van de) effectieve vraag kan beperken waardoor de kans op overbesteding afneemt.

Maximumscore 2

- 36 Voorbeelden van juiste antwoorden:
- Een antwoord waaruit blijkt dat geïmporteerde producten (uitgedrukt in guldens) in prijs dalen hetgeen kan worden doorberekend in de consumentenprijzen.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat Nederlandse producten steeds meer concurrentie krijgen van buitenlandse producten waardoor de consumentenprijzen in Nederland onder druk komen te staan.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat exportproducten (uitgedrukt in vreemde valuta) in prijs stijgen waardoor de export en daardoor de bestedingsinflatie afneemt.

Maximumscore 3

- 37 Verhogen.
Voorbeeld van een juiste verklaring:
Een verklaring waaruit blijkt dat door de hogere rente Nederland voor buitenlandse beleggers aantrekkelijker wordt waardoor de vraag naar guldens toeneemt.

Einde